

OILA TARBIYASIDA MILLIY VA UMUMINSONIY QADRIYATLARNING UYG'UNLIGI

Z.T.Alisherova

Andijon davlat pedagogika instituti o'qituvchisi

H.F.Ne'matova

BT yo'nalishi talabasi

E-mail: fayzulla1981f@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19889743>

Annotatsiya. Mazkur maqolada jamiyatning asosi bo'lgan oilada barkamol avlodni tarbiyalash, ularning ma'naviy-axloqiy qiyofasini shakllantirishda milliy va umuminsoniy qadriyatlarning tutgan o'rni hamda o'zaro uyg'unligi masalalari atroflicha yoritiladi. Shuningdek, yoshlarning mustaqil fikrlaydigan, zamonaviy dunyoqarashga ega bo'lgan shaxs sifatida voyaga yetishida oilaviy tarbiyaning o'ziga xos xususiyatlari ilmiy jihatdan izohlanadi.

Kalit so'zlar: oila, milliy qadriyatlar, umuminsoniy qadriyatlar, tarbiya, ma'naviy-ruhiy sog'lom bola.

Аннотация. В данной статье всесторонне освещаются вопросы воспитания гармонично развитого поколения в семье, являющейся основой общества, а также роль и взаимосвязь национальных и общечеловеческих ценностей в формировании их духовно-нравственного облика. Кроме того, на научной основе разъясняются специфические особенности семейного воспитания в становлении молодежи как личностей с самостоятельным мышлением и современным мировоззрением.

Ключевые слова: семья, национальные ценности, универсальные ценности, образование, духовно и психически здоровый ребенок

Abstract. This article provides a comprehensive analysis of the role and harmony of national and universal values in upbringing a harmoniously developed generation and shaping their spiritual and moral character within the family—the cornerstone of society. Furthermore, it scientifically explains the specific characteristics of family upbringing in raising young people as independent thinkers with a modern worldview.

Keywords: family, national values, universal values, education, spiritually and mentally healthy child.

Kirish. Ma'naviy-ruhiy sog'lom bolaning dunyoga kelishi masalasiga sog'lom va ahil oila mehnatining samarasi sifatida qarab, oilada o'zaro hurmat va mehr-muhabbat, yuksak axloqiy va ma'naviy qadriyatlar muhitini shakllantirish bugungi kunda har birimizning vazifamiz hisoblanadi. Bu vazifani bajarishda milliy va umuminsoniy qadriyatlarning o'rni judayam katta.

"Biz o'z farzandlarimizni nafaqat milliy qadriyatlarimiz ruhida, balki zamonaviy bilimlarni egallagan, butun dunyo bilan bo'ylasha oladigan shaxslar qilib tarbiyalashimiz shart." [1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.M.Mirziyoyev 2021-yil 19-yanvar kuni bo'lib o'tgan Ma'naviyat va ma'rifat kengashining videoselektor yig'ilishidagi nutqi.]

Qadriyatlar deganda, inson va insoniyat uchun ahamiyatli bo'lgan barcha narsalar tushuniladi. Qadriyatlarning mohiyati insonlarning tarixiy tajriba an'alarini kelgusi avlodlarga to'la-to'kis yetkazish, o'rgatish, ta'lim-tarbiya berish orqali izohlaymiz. Shuning uchun milliy ma'naviy qadriyatlarni e'zozlab, ardoqlab, chin dildan bajarish va ularni o'z hoida saqlash, shu bilan birga, umuminsoniy qadriyatlarni oila muhitiga uyg'unlashtirish dolzarb masaladir. Qadriyatlar mazmunan xilma-xil turlarga bo'linib, hayotning barcha jabhalarini

qamrab olgan. Jumladan, inson va uning hayoti eng oliy qadriyat hisoblanadi. Inson yo‘q joyda biror narsaning qadr-qimmatini haqida so‘zlashga hojat ham yo‘q. Shuning uchun ham inson qadr-qimmatini e‘zozlash, uning turmushini yaxshilash, bilimi va madaniy saviyasini rivojlantirish, sog‘lig‘ini saqlash, hayotini himoya qilish davlatimiz siyosatining asosiy yo‘nalishini tashkil etadi. Farzandlarimiz ongida axloqiy qadriyatlarni shakllantirish uchun:

- Vatanga, ota-onaga, o‘tgan avlodlariga hurmat, muhabbat tushunchalari va tasavvurlarini kengaytirish;
- burch, vijdon, insof, mas‘uliyat haqidagi tasavvurlarni vujudga keltirish;
- do‘stlik, o‘rtoqlik, qo‘ni-qo‘shnichilik munosabatlari haqidagi tasavvurlarni kengaytirish hal qilinishi kerak bo‘lgan dastlabki vazifadir.

Estetik qadriyatlar farzandlarimizning estetik sezgi va idrokini tarbiyalash, tashqi va ichki go‘zalligini shakllantirishdir. Ularda estetik qadriyatlarni shakllantirish uchun:

- bola ongida ota-bobolarimizdan bizgacha yetib kelgan amaliy, me‘morchilik, musiqa va san‘at asarlarini, shuningdek, turli xarakterdagi bayramlarni asrab-avaylash tuyg‘usini shakllantirish;
- go‘zallikka baho berish, haqiqiy go‘zallikni soxta go‘zallikdan ajrata olish;
- tabiatning nozik, nafis go‘zalliklarini ko‘rish, his etishni rivojlantirish talab etiladi.

Qadriyatlar amal qilish doirasiga ko‘ra, milliy va umuminsoniy turlarga bo‘linadi. Insonning qaysi millatga mansub ekanligi haqida tasavvuri faqat g‘oyagina emas, balki tuyg‘u hamdir. Insonda milliy ong va g‘urur bo‘lmasa, u o‘zining qaysi millatga mansubligini his etmasa, uning milliy qadriyatlarini anglashini tasavvur qilish qiyin. Shu bilan birga, hammamiz yana bir haqiqatni anglab yetmoqdamiz, ya‘ni faqatgina chinakam ma‘rifatli odam inson qadriyatini, millat qadriyatlarini, bir so‘z bilan aytganda, o‘zligini anglashi, erkin va ozod jamiyatda yashashi, mustaqil davlatimizning jahon hamjamiyatida o‘ziga munosib obro‘li o‘rin egallashi uchun fidoyilik bilan kurashishi mumkin.

Oila jamiyatning ajralmas zarur qismidir. Unda inson dunyoga keladi. Shu paytda oila insoniyatning uzluksiz naslini davom ettiruvchi bo‘lib qolaveradi. Shundan kelib, oila ikkita ulkan ijtimoiy vazifani farzandlarni dunyoga keltirish hamda ularga to‘g‘ri tarbiya berishni yo‘lga qo‘yish muhim ahamiyatga ega. Oilaviy tarbiyada milliy qadriyatlardan foydalanish, jamiyatning asosiy maqsadlaridan biri bo‘lib, kelajak avlodni ma‘naviy jihatdan yetuk, vatanparvar, hurmat-izzatli va milliy o‘zlikni anglagan shaxs sifatida tarbiyalashga qaratilgan. Milliy qadriyatlar, odatda, xalqning uzoq tarix davomida shakllangan an‘analari, urf-odatlar, e‘tiqodi va madaniyati bilan bog‘liq bo‘lib, ular yosh avlodning axloqiy asoslarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega.

Bolalar oilada milliy qadriyatlar asosida tarbiyalanganida, ularda hurmat, sabr-toqat, shijoat, samimiylik kabi fazilatlar rivojlanadi. Milliy qadriyatlarni oilaviy tarbiyaga tatbiq qilish orqali bolalar o‘z millatining tarixi, madaniyati, urf-odatlar va an‘analarini chuqurroq anglaydi va o‘zligini yo‘qotmasdan global jamiyatning faol a‘zosiga aylana oladi. Milliy qadriyatlarni o‘zida mujassam etgan tarbiya jarayoni bolalarda vatanga bo‘lgan muhabbat, g‘urur va fidoyilik tuyg‘ularini shakllantiradi.

Milliy qadriyatlar asosida tarbiya topgan bolalar jamiyatda o‘zini qanday tutish, qoidalar va me‘yorlarga rioya qilishni yaxshi biladilar, bu esa ularning ijtimoiy hayotga tez va samarali moslashishiga yordam beradi. Oilada milliy qadriyatlarni qanday tatbiq qilish mumkin?

Oila a'zolari bilan birgalikda milliy bayramlarni nishonlash, xalqona urf-odatlarini bajarish bolalar uchun milliy qadriyatlarga hurmat hissini oshiradi. Oila kattalarining namuna ko'rsatishi: Kattalar o'z hayoti va xatti-harakatlari bilan milliy qadriyatlarga amal qilib, yoshlarga ulug'vor namunani ko'rsatishi kerak. Bolalarni milliy san'at va madaniyat bilan tanishtirish: Bolalarni milliy kuy-qo'shiqlar, folklor, milliy liboslar va xalq amaliy san'ati bilan tanishtirish orqali ularning milliy madaniyatga qiziqishini oshirish mumkin.

Milliy qadriyatlarga asoslangan odobaxloq qoidalarini o'rgatish orqali bolalar mehr-muhabbat, hurmat va ehtiromni qadrlashni o'rganadilar. Oilaviy tarbiyada milliy qadriyatlardan foydalanish yosh avlodning har tomonlama barkamol bo'lib voyaga yetishishiga yordam beradi va milliy o'zlikni saqlash hamda rivojlantirishning muhim shartlaridan biridir. Yosh avlodni vatanparvarlik, insonparvarlik kabi xislatlar bilan birga diniy va milliy bagrikenglik, ajdodlarimiz merosida mexr, yuksak ma'naviyat egasi bulish xamda boshka millatlarga nisbatan xurmat bilan karaydigan, tinchlik va barkarorlikni asrab-avaylab, qadriga yetadigan, xar xil taxdidlarga karshi o'z mustaqil fikriga ega, insoniy qadr-qimmatni e'zozlaydigan qilib tarbiyalashda o'zaro chambarchas bog'lik uch omil - oila, mahalla va ta'lim muassasalari hamkorligi muhim ahamiyatga egadir. Ular orasida samarali hamkorlikni yo'lga qo'yish jamiyatning birinchi kichik bo'g'ini oilalarda sog'lom oila mug'itini oqilona shakllantirish, ularda yuz berayotgan turli mojaro, nizo, ajrimlar va bolalar tarbiyasidagi illatlarning oldini olishga, bugungi kunning yetuk yoshlarini tarbiyalashda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

Oila ijtimoiy jamiyatning kichik bo'g'ini sifatida muayyan xalq, millat yoki elatning milliy xususiyatlari, shuningdek, mavjud tuzum mazmunini o'zida namoyon etadi. Oilalarning mustahkam bo'lishi, ularning totuvlik va farovonlikka erishuvi u mansub bo'lgan ijtimoiy tuzumning iqtisodiy, ma'naviy rivoji, jamiyatda amal qilinayotgan ma'naviy-axloqiy me'yorlar, olib borilayotgan davlat siyosat mazmuni bilan belgilanadi. O'z navbatida jamiyat ma'naviy qiyofasi oilalarda tashkil etilayotgan ijtimoiy tarbiyaning natijasi, samarasiga bog'liqdir oilalarning shakllanishi, oilaviy hayotning yo'lga qo'yilishi, farzandlar tarbiyasini tashkil etish hamda sulola an'analarini davom ettirish masalalariga alohida e'tibor berib kelingan.

Qadriyatlarning shakllanish makoni bo'lgan oila va unga xos bo'lgan qadriyatlar tizimi jamiyatning kelajagini belgilab beradi. Kelajak avlod haqida qayg'urish, sog'lom, barkamol naslni tarbiyalab yetishtirishga intilish bizning milliy xususiyatimizdir.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, milliy va umuminsoniy qadriyatlar jamiyat rivojiga va uning negizi, millatning tarixiy taraqqiyotida erishilgan muvaffaqiyatlarini avloddan avlodga yetkazuvchi qudratli omildir. Shunday ekan, oilada farzandlarimiz bolalik, o'smirlilik, balog'at sari borishlarida ibratli dovondan o'tishi uchun farzandlarimizga to'g'ri yo'lni ko'rsatguvchi bir mayoq bo'laylik.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.M.Mirziyoyev 2021-yil 19-yanvar kuni bo'lib o'tgan Ma'naviyat va ma'rifat kengashining videoselektor yig'ilishidagi nutqi.
2. Egamberdiyeva N.M. "Zamonaviy oilada, farzand tarbiyasida milliy va umuminsoniy qadriyatlarni shakllantirish masalalari" mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy anjumani materiallari to'plami.

3. J.Hasanboyev, M.Turopova, O.Hasanboyeva. –Ma’naviy axloqiy tarbiya asoslari. Toshkent. G’ofur G’ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti. 2018.
4. Musurmanova O. Ma’naviy qadriyatlar va yoshlar tarbiyasi. – Toshkent: “O’qituvchi”, 1996.
5. To’raqulova I.X.,Oilada bola tarbiyasining ma’naviy asoslar.-T.: “Fan va texnologiya”, 2014.